

РІД НАШ КРАСНИЙ, РІД ПРЕКРАСНИЙ!

ОТЧИЙ

ЧАСОПИС
РІК ЗАСНУВАННЯ
2002
БЕРЕЗЕНЬ
Число 3 (207)
КИЇВ 2019

Видання ГО "Товариство "Чернігівське земляцтво"

Знов на українську землю приходить перший весняний місяць – ще обережно, ніби боїться розбуркати срібні струмки під зат-

верділими снігами, відкрити нарешті бездонне блакитне небо, за яким стужилася людська душа. Приходить у надіях на краще, без яких втрачається сенс життя, у споминах про давнє й недавнє. Як би там не було, як би зведення з донецького фронту не обпікали нам душі, але всупереч злу Україна має й великі надбання – передусім це відродження єдиної помісної православної церкви, що вже стало вічною віхою нашої духовності. Для того треба було йти через столітнє приниження загарбників, через численні жертви. Але ніщо саме собою не приходить, тільки боротьба приводить до звершень.

І в цій боротьбі за соборність України не можна не згадати особливу роль полум'яного слова Тараса Шевченка, що з'явився, як пророк, саме березневої пори. Він любив наш Сіверський край, він освятив його і словом, і малярською фарбою. Тому й бережуть так свято наші земляки кожну стежину, якою ходив Тарас.

А чи можна в цю пору не згадати вдячним словом земний подвиг прекрасної половини людства! Озираючись у віки минулі, часом думаєш: якби не відійшла у нірвану епоха матриархату з її обожнюванням домаш-

нього вогнища, любові до дітей, можливо, не було б пролита стільки крові – бо душа жіноча світліша й добріша, скерована на збереження вічного життя

Барвінок з Борзни. Ні, наші жінки не слаба половина народу, бо не було б їх, не відбитих на скрижалах історії коханих, матерів козацьких, не було б і самої гордої й трагічної української історії. Недарма ж і називають жінок берегинями роду.

Рясне на славних жінок і наше земляцтво. Є серед них і відомий державний діяч Тетяна Літошко, що нині успішно працює в нашій великій родині, поетки Ольга Штепа й Надія Кольцова, народна артистка України Валентина Пархоменко, відома просвітянка Надія Голота, громадський активіст і меценат Алла Гуртова, невтомна Лариса Моцар і така ж рясна на добрі громадські почини Галина Кокта. Та хіба можна згадати всіх поіменно – старших і молодших, прикрашених сивиною і запальних енергійних дівчат! То наша слава, наша гордість. Саме тому всі ми так радіємо весні, бо віримо, що

наше славне жіноцтво буде й далі розквітати в земляцтві, як перші ніжні проліски.

Хай же всім буде весняно на душі. Віримо, що високе блакитне небо ніколи не затягнуть чорні хмари безпросвітності. Бо з нами віще слово Кобзаря, з нами ніжність наших берегинь.

Рада ГО "Товариство
"Чернігівське земляцтво"
Фото Ганни СКРИПКИ

БЕРЕГИНІ

на землі, його краси й духовності. Адже доки чоловіки вкорочують одне одному віку, жінки неусипно дбають про збереження домашнього вогнища. І добре, що в досяжних для пам'яті часах навіть наша Чернігівщина має стільки неповторних жіночих імен – згадаймо хоча б Малушу з Любеча, без якої б не було князя Володимира, Ярославну з Новгород-Сіверська, чий плач по судженому князю Ігорю звучить і нині, згадаймо велику просвітельку Софію Русову з Олешні, Ганну

Весна іде назустріч нам.
Олександр ОЛЕСЬ

У БЕРЕЗНІ СВЯТКУЮТЬ СВІЙ ЮВІЛЕЙ:

МУШКЕТИК Юрій Михайлович – 90-ліття.

Народився 21 березня 1929 року в селі Вертіївка Ніжинського району.

Видатний український письменник, громадський діяч. Автор численних романів, повістей, оповідань. Колишній головний редактор журналу "Дніпро", керівник Національної спілки письменників України. Один з ініціаторів та голова оргкомітету зі створення у березні 1996 р. Товариства "Чернігівське земляцтво" в Києві. Почесний член ради Товариства.

Нагороджений орденами князя Ярослава Мудрого V ступеня, "За заслуги" III ступеня, "Знак Пошани", Трудового Червоного Прапора, Дружби народів. Лауреат премії Миколи Островського, Шевченківської премії, Державної премії СРСР, має звання Героя України з врученням ордена Держави.

БОРЩ Микола Іванович – 80-річчя.

Народився 6 березня 1939 року в селі Заудайка Ічнянського району. Начальник відділу наукового та міжнародного співробітництва ДП НДІ "Квант". Один із засновників Товариства "Чернігівське земляцтво" в Києві, близько 20 років був заступником голови ради Товариства та координатором діяльності регіональних відділень, нині – почесний член Ради Товариства.

МИХАЙЛЕНКО Євген Денисович – 80-річчя.

Народився 13 березня 1939 року в селі Поліське Козелецького району. Заслужений будівельник України. Відзначений вищою нагородою земляцтва "Почесним знаком".

МОРХОВСЬКА Віра Володимирівна – 80-річчя. Народилася 31 березня 1939 року в селі Нова Басань Бобровицького району.

ІГНАТЧЕНКО Людмила Ул'янівна – 75-річчя. Народилася 31 березня 1944 року в селі Бігач Менського району. Працювала науковим співробітником Національного наукового центру "Інститут аграрної економіки".

ДРОБ'ЯЗКО Олександр Іванович – 70-річчя. Народився 2 березня 1949 року в м. Горький (батьки з Сосниці). Провідний майстер сцени, соліст ансамблю пісні і танцю Державної прикордонної служби України. Заслужений артист України.

ТАРАСЕНКО Анатолій Миколайович – 70-річчя. Народився 2 березня 1949 року в селі Лідаво Рівненської області (проживав і працював у місті Щорс). Член Національної спілки журналістів України.

ЛИПОВКА Іван Романович – 70-річчя. Народився 7 березня 1949 року в селі Жадове

Семенівського району. Скульптор, автор багатьох пам'яток в Україні та за кордоном. Його твори представлені у 25 музеях світу.

Член Національної спілки художників України.

ХОНДА Олексій Миколайович – 70-річчя.

Народився 13 березня 1949 року в селі Сокиринці Прилуцького району. Доцент. Завідувач кафедри нейрохірургії медичного інституту України асоціації народної медицини.

КУНАХ Володимир Андрійович – 70-річчя.

Народився 23 березня 1949 року в селі Нова Басань Бобровицького району. Працював завідувачем відділу координації роботи проектних організацій Київського управління міськдержадміністрації.

БОРИСЕНКО Зоя Миколаївна – 70-річчя.

Народилася 28 березня 1949 року в Києві (батьки з села Євмінка Козелецького району). Доктор економічних наук, професор, экс-перший заступник голови Антимонопольного комітету України. Державний службовець 1-го рангу. Нагороджена орденом "Княгині Ольги" III ступеня.

ГРИГОРЕНКО Анатолій

Іванович – 65-річчя. Народився 9 березня 1954 року в селі Селянська Слобода Чернігівського району. Працює заступником директора з економічних та науково-організаційних питань Інституту садівництва НААН України.

ЩЕРБАК Антоніна Василівна – 65-річчя. Народилася 23 березня 1954 року в селі Остапівка Варвинського району. Інженер Державної адміністрації залізничного транспорту України "Укрзалізниця".

ДЯЧЕНКО Лідія Михайлівна – 60-річчя. Народилася 18 березня 1959 року в селі Заудайка Ічнянського району. Інженер зміни міжнародного телефонного зв'язку ПАТ "Укртелеком".

МІЩЕНКО Ніна Михайлівна – 60-річчя. Народилася 27 березня 1959 року в селі Велика Дорога Ніжинського р-ну. Головний спеціаліст Рахункової палати України.

СИДОРЕНКО (ДОРОШКО) Валентина Йосипівна – 55-річчя. Народилася 5 березня 1964 року в смт. Холми Корюківського р-ну. Бухгалтер.

ОЗДОЄВА Наталія Федорівна – 55-річчя. Народилася 5 березня 1964 року в смт. Любеч Ріпкинського району. З 1985 по 2000 роки працювала головним товарознавцем на продовольчій базі м. Нижневартовськ (Тюменська обл. РФ), а потім – приватним підприємцем з ремонту та обслуговування автотранспортних засобів у Києві.

Дорогі земляки!

Рада ГО "Товариство "Чернігівське земляцтво" сердечно вітає вас із ювілеєм і зичить усім доброго здоров'я, великих успіхів у житті, оптимізму, сімейного щастя, невтомного добротворства в ім'я рідної землі.

Мій Тарас ШЕВЧЕНКО

З наближенням Дня народження мого земляка Тараса Григоровича Шевченка у мене особисто наростає в душі хвилювання з приводу того, чи не додадуть "патріоти" сьогодення чергову ложку дьогтю до біографії нашого геніального, воістину народного, поета. Таке вже траплялося і не раз, вважаю за необхідне нагадати нашим читачам про книгу Олесь Бузини "Вурдулак", в якій автор зобразив поета Шевченка у найчорніших кольорах, які тільки є на білому світі. Свободу слова, виявляється, кожен розуміє по-своєму. Автора "Вурдулака" не змогли зупинити ані переклади "Кобзаря" багатьма мовами народів планети, ані пам'ятники на всіх континентах землі.

А хвороба "раціоналізаторів" тим часом пішла далі, переплюнувши "Вурдулака". Ця невиліковна хвороба особливо проявляється зі зміною влади. Кожен, хто сягнув певних висот політичного олімпу, вважає за свій особистий обов'язок прикласти свою руку, аби по-своєму скорегувати інформацію про Кобзаря, викласти її на власний кшталт. Так, у свій час газета "Шевченків край" надрукувала на своїх шпальтах інформацію одного початківця-біографа мого Тараса про те, що поет народився і не в Моринцях, і не в Керелівці, а на якомусь хуторі. Бо мати його Катерина була покриткою. А дитина, яку вона народила, є позашлюбним сином пана Енгельгардта. Та це ще не все. Під час одних моїх провідин рідного для нас з Тарасом села я з подивом дізнався, що чийсь "патріотичні" руки демонтували пам'ятник моему Тарасу і викинули, як непотріб, під стіни будинку культури, де його місцеві чарколюбці пристосували для своїх тваринних потреб. Зустрічаю голову сільської ради Приходька Сергія Андрійовича та й питаю:

– Шановний, а хто це проявив таку неповагу до мого Тараса?

Він відвів погляд у бік, тяжко зітхнув і майже прошепотів:

– Примусили...

Іду на садибу мого Тараса, а там стоїть пам'ятник жінці з маленькою дитиною на руках, буцім-то матері Катерині.

Письмово звертаюся до відповідного владного рівня в Черкаси і пояснюю, що ані світлини, ані портрета матері мого Тараса, на превеликий жаль, немає. То кому поставлений пам'ятник у Моринцях? Не руйнуйте садибу великої людини, патріота українського слова, свого народу. Поставте все так, як було десятки років. Бо навіть фашистські окупанти не підніма-

ли своєї кривавої руки на садибу поета. Відповідь з Черкас застрягла в адміністративному паперовому потоці. Звернувся до тодішнього голови Національної спілки письменників України депутата Верховної Ради України Володимира Яворівського з проханням вплинути на помилкове рішення владних структур стосовно знесення пам'ятника Тарасу. Відповіді не отримав.

Сьогодні пам'ятник, завдяки зусиллям сільської громади, і, в першу чергу, директора Моринської школи Колісника Валерія Григоровича встановлений біля школи, навпроти рідної садиби і він з сумом споглядає на покритку, яка одиноким стоїть на садибі господаря. А хасиди тим часом линуть з усіх кінців світу в Умань, аби віддати пошану своєму національному герою цадику Нахману. То чому ж ми, українці, так жорстоко ведем себе по відношенню до нашого генія? Він же віддав своє життя, аби згинувло кріпацтво, він поставив на сторожі біля кожного з нас рідне слово, він закликав і закликає й сьогодні кайдани порвати, він переніс стільки мук і горя заради того, щоб ми злилися воедино і постали перед світом могутньою державою.

І в ці березневі дні до мене приходять з дитинства незабутні спогади про те, як ми, учні, читали на уроках його "Заповіт", поеми, лірику про рідний український край, як за дванадцять кілометрів ходили пішки в Шеченкове на екскурсію в музей, як потім дома ділилися з батьками своїми спогадами і пишалися тим, що ми його земляки і він продовжував своє життя в кожному з нас.

Я відвідав у свій час садиби Котляревського в Полтаві, Тичини в селі Піски на Чернігівщині, Нечуя-Левицького у Стеблево на Черкащині, Лесі Українки в Новоград-Волинському. Пам'ятники цим видат-

ним українцям стоять на садибах. До них земляки відносяться з великою любов'ю. І в Санкт-Петербурзі на площі, яка носить назву мого земляка, встановлений красивий пам'ятник. І на день народження Тараса Григоровича обов'язково збереться багатолюдна українська громада і віддасть глибоку шану земляку. А я 9 березня покладаю квіти до підніжжя величного пам'ятника Тарасу Шевченку в Києві.

І на завершення. Маю право говорити про Шевченка – мій Тарас. Бо він зі мною крокує поруч все життя: родина, школа, інститут, інженерна практика і, нарешті, літературна творчість.

НЕВЖЕ ВИ НЕ ЧИТАЛИ "ЗАПОВІТ"?

*Щоберезня ми йдем до Кобзаря
Поговорити про життя держави,
Чи довго буде Канівська гора
Сіять над світом у промінні слави.*

*Бо ясени ночами не скриплять,
Сичі в гаях влаштовують ток-шоу,
А люди між собою гомонять
І про твою знекровлену діброву.*

*Немає вже оспіваних тополь,
Чернобиль сад вишневий доїдає,
А нашу вічно страждущу юдоль
Борги, немов короста, обсїдають.*

*Лукаві знов лаштують нам ярмо,
Розпалюють криваву косовицю,
А ми завмерли і добра ждемо
Та молимося, як діти, на жар-птицю.*

*Кобзар в задумі погляд опустив:
– Невже ви не читали "Заповіту"?
Борітеся за волю з усіх сил,
Щоб жебраками не блукать по світу!*

**Анатолій САМОЙЛЕНКО
Фото Ганни СКРИПКИ**

Цієї провесни Юрій Мушкетик зустрічає своє 90-ліття. Зустрічає в натхненній праці, як і годиться справжньому творцю, не ховаючись у домашню мушлю, не піддаючися віковим болячкам. Недарма з таким інтересом читаєш його пристрасні публіцистичні роздуми в періодиці, занурюєшся в нові книги, які ще раз засвідчують глибинність і масштабність Майстра. Недарма його вже нині називають класиком української літератури, що вписав своє імено в вітчизняні скрижалі. І це завдяки великому генетичному таланту, а ще більше каторжній роботі над словом, бо недарма ж хтось колись мовив: талант – це праця.

Позірно його творчий шлях, як і життя, складалися рівно. Народжений у звичайній родині сільських інтелігентів у Вертіївці, відмінно вчився в школі, вступив до славетного Шевченкового університету в Києві, отримав філологічну освіту й закінчив там же аспірантуру. Тож ідеться про фундаментальну інтелектуальну підготовку, на базі якої можна досягати найвищих рівнів у науці. Але любов до літературної творчості перемогла – перемогла ще тоді, коли студент засиджувався в архівах, книгозбірні чи за простим столиком у гуртожитку, прагнучи зафіксувати стан душі на папері. Здається, ніхто ще з істинно творчих людей не зміг пояснити, чіе верховне веління підштовхувало його до добровільного самоспалення в ім'я того, щоб врешті-решт побачити перед очима вимріяне, а ще й поділитися ним із людьми. І можна тільки уявити, яким маяком засвітилася перед юнаком перша історична повість "Семен Палій", котра побачила світ у далекому 1954 році, а ще через короткий час вийшла і в перекладі на російську. Відтоді й почалося сходження Юрія Михайловича на олімпійське кругогір'я, що триває ось уже понад шістдесят років.

У послужному списку ювіляра рясо різних відзнак. Він Герой України (хіба це не гідне пошанування за масштабний творчий героїзм!), лауреат Державної премії колишнього Союзу й Національної премії України ім. Т. Шевченка та низки інших, має ордени Трудового Червоного прапора, Дружби народів, "Знак пошани". Побував Юрій Михайло-

МАЙСТЕР НА ВІКИ

вич і в ролі депутата ВР України. Та це не значить, що його стосунки з тодішньою владою склалися безконфліктно. Письменники старшого покоління пам'ятають, скільки йому судилося пережити на посаді головного редактора журналу "Дніпро", коли доводилося відстоювати право на оприлюднення талановитих творів сучасників. Допомогала природня розважливість, принциповість, мудрість, що перемагали невігластво партійних чиновників.

А скільки доброго зробив він, керуючи багато років Спілкою письменників України уже в часи остаточного розвалу імперії! Мені теж пощастило кілька років трудитися під його високим крилом на посаді директора Бюро пропаганди художньої літератури. Була колись така славна організація, що гідно

виконувала роль посередника між літераторами й читачами. Запам'ятався на все життя один випадок, коли довелося разом з Юрієм Михайловичем відстоювати в партійному ЦК право на незалежність.

Тодішній завідуючий відділом пропаганди Леонід Кравчук, що вмів догнати своїм звершикам і не довести ідеологічну справу до абсурду, вирішив підпорядкувати Бюро товариству "Знання". Це значило, що кожен письменник мав бути допущеним до аудиторії тільки після затвердження програми виступу, а отже контролюватися партійними функціонерами. Тож я засів за обґрунтування особливого статусу письменницького виступу, який базувався на тому, що художній твір, який

буде читати автор, це не звичайна компільована лекція й не вимагає повторного цензурування.

З цим ми й зайшли до просторого кабінету. Господар саме завершував чистити нігті, але відразу ж узявся за справу. Та як він не ламав нас, Ю. Мушкетик рішуче наполіг: ми не підемо на знищення традиції. І таки Бюро було врятоване, як і долі сотень літераторів, для котрих воно часом було за єдине джерело фінансування.

А хіба можна знімати з рахунку його тонке чисте відчуття малої батьківщини, яке чи не найвиразніше проявляється в земляцькому русі? Саме завдяки тодішньому очільнику Спілки безрезневої днини зібралася група вихідців із Чернігівщини в Будинку літераторів й провела перші установчі збори, що дали поштовх становленню нинішнього багатотисячного земляцтва.

В письменника – нелегка, але й щаслива доля. Він залишає по собі бодай одне словесне деревце в уселюдському інтелектуальному саду. Юрій Мушкетик лишає народу великий сад. Ростуть у ньому розкішні епічні полотна – романи про історію України й передусім "Гайдамаки" та "На брата брат", повісті "Чорний хліб", "Вогні серед ночі", романи про сучасників "Крапля крові", "Біла тень", "Позиція" тощо. А ще сотні коротших творів. Все це – плоди великого таланту, його добрі звершення. Недарма сам Юрій Михайлович наголосив колись: "Добрі справи – це ті, що в ім'я рідної землі і рідного люду".

На цьому й стоїть все життя наш славний Майстер.

Леонід ГОРЛАЧ

Світла мелодія життя

У неї напрочуд музичне прізвище – Скрипка. Уже це зобов'язує Ганну Олексіївну озвучувати життя світлими мелодіями, які народжуються в душі наперекір усім випробуванням, що випадають на долю. Відлунувати всі чари придесенського краю, неповторно оспіваного самим Олександром Довженком. А ще бережно берегти заповіді батьків та передавати їх своїм дітям.

Життя ж її не балувало медяниками. Батько – Олексій Митрофанович, скільки вона пам'ятає, керував механізованою бригадою, монтував автопоїлки, котли, бував водосвердловини і привозив з поїздок пряники "від зайчика". Він був садоводом від природи, їли свіжі яблука цілий рік. Бувало, що на одному дереві росли по три сорти від найраніших до зимових.

Мати – Мотрона Афангелівна, трудилася в бригаді, вирощувала картоплю, буряки та брала льон. А ще ж було в них господарство, ще й корівчину з батьком доводилося випасати. Було роботи і їй, найменшій серед чотирьох дітей, і старшим – братам Федору й Миколі, сестрі Валентині. А якою господинею була мати – наче й зараз перед очима пухкі вареники у великій мисці, які плавають у жовтому маслі, та духмяні пироги з сиром і яблуками. А святкові вечори перед Паскою, коли вони з сестрою ночували у бабусі Меланії, яка знала старослов'янську і розповідала їм притчі з Біблії... А яку розкішну ялинку встановлювали на Новий рік!

Були піонерські та комсомольські клопоти – такий був час, така доба, нікому ще не вдавалося її обійти стороною. Саме ті часи й заклали підоснову її характеру – романтичного й завжди готового вистояти в будь-яких випробуваннях. Саме звідти її наймовірне тяжіння до творчості, пошуку нового досвіду і знань, бажання вести за собою власних дітей не до потаємних кар'єрних інтриг, а до чесного служіння людям.

Як і перевесники, вона теж вірила в "світлі ідеали", хоча реальне життя робило поправки. Вже після закінчення 8-річки на "відмінно", коли подалася з подругою в Чернівці до фінансового

технікуму, тендітне поліське дівчисько зрозуміло, що за місце під сонцем треба боротися знаннями, шукати шлях до самовираження. Потім був Київський інститут народного господарства, а далі – трудова діяльність, яка почалася у Ленінградській інспекції Держстраху м. Києва головним бухгалтером дільничної інспекції. Вже в юні літа пробувала писати вірші, бо ще зі школи любила

Завідувала лабораторією на кафедрі менеджменту в Національному торговельно-економічному університеті, нудячись канцелярськими клопотами, клопочучись дітьми. А вони ж опинилися в різних куточках світу. Старша донька Ірина заїхала аж у польський Вроцлав, працює й готує кандидатську дисертацію, налаштовує грузинсько-польські зв'язки, а ще встигла вивчити англійську й польську мови. Марина пішла дипломатичними шляхами. Захистила кандидатську дисертацію, працює в секції інтересів Грузії в Москві при посольстві Швейцарії. Теймураз отримав освіту в Львівській академії друкарства, але обрав економічну сферу діяльності. Давид вчиться у тому ж торговельно-економічному університеті і освоює секрети інформаційних технологій. Обидва сини й онук Мишко поки що живуть з нею в Києві.

Новою сторінкою життя стала для неї робота в столичному земляцтві.

Як свідчить сама, тут їй подобається особливо, тут і робота творча, і дух рідної Авдіївки підтримує у важкі хвилини.

Як зізнається сама Ганна Олексіївна, найсокровеннішим бажанням є зібрати докупи всю численну родину, щоб і житло було пристойне, щоб можна було пригорнути і дітей, і онуків. Щоб народжувалися в душі і вірші (вона таки зуміла видати першу книжку), і світлі замрії. А вона має характер і озветься ще не раз і новими рядками, і добрими справами в земляцтві, а то й вивчить нарешті англійську – щоб з онуками колись перемовлятися.

Що ж, так воно й мусить бути. Наші поліщучки здатні на великі звершення!

літературу, не пасла задніх і в громадській роботі.

А там заміжжя, причому обранцем став грузинський юнак Леван, там переїзд до Кутаїсі, де мешкала родина чоловіка. Може б, і не з'явилася на київській орбіті вона з трьома дітьми, коли б не війна, коли б московські "мировотворці" не почали членувати маленьку та горду Грузію. Старший син Теймураз якраз служив у війську в Зугдіді, коли стало грозиво в сусідній Кодорській ущелині. Одержавши українське громадянство в нашому посольстві в Тбілісі, вона з дітьми Мариною, Теймуразом та Давидом вилетіла в Київ 19 листопада 2006 року, а через півтора року в серпні почалася війна у Південній Осетії. Так і осіла Ганна Скрипка в Києві, найнявши квартиру, де важко розминутися всім.

Валентин АВДЄЄНКО

СТОЯТИ,

Бути людиною – це в першу чергу відчувати свою відповідальність за кожну справу. Відчувати сором за бідність людей і нещирість влади. Пишатися кожною перемогою своїх товаришів. Розуміти, що кожна добродійна справа нашої земляцької громади, кожне добре слово на підтримку краян – це ще один крок до того, щоб наша Україна була щасливою.

ДОКИ СТАЧИТЬ СИЛ

Саме про це ми говорили колись із Миколою Івановичем Борщем в автобусі, коли поверталися з Прилуцької ярмарки. Нахлинули щемливі спогади про те, що було і що не збулося, про вірних друзів і тимчасових попутників. А як не згадати ще одну зустріч у селі Заудайка, де він народився. Треба було бачити, з якою щирою радістю земляки вітали Миколу Івановича, дякували за добропорядність, вірність і надійність, здатність приходити на допомогу у найнеобхідніший момент їхнього життя.

Знаю Миколу Борща не одне десятиріччя. Ще з перших часів зародження нашого Товариства він проявив себе активним бійцем на посаді заступника голови Ради, а що вже говорити про те, яким іскрометним тамадою за святковим столом залишається він донині. Він живе без лукавства, ні перед ким

не плазуючи, з гумором і сонячною посмішкою в очах, з добром у серці. Яке, на жаль, останнім часом усе частіше нагадує про себе. Тим більше, що 80 літ – дата поважна.

У спілкуванні він рівний чи то з різними міністрами, чи з простими селянами, і все це робиться від душі, з легким гумором. Пригадую пам'ятну зустріч земляків з Президентом України Леонідом Даниловичем Кучмою з нагоди його дня народження. Всі навпербій щедро славословили земляка, а от Борщ і тут наголосив, що в Чернігівському земляцтві всі рівні. До честі Кучми, він схвально сприйняв ці слова й подякував земляку за відверте вітання.

Хтось сказав, що твердий характер людини виховує в результаті життєвих випробувань. На них була щедрою доля Миколи Івановича. Батько, Іван Савич, та мати, Олександра Федотівна,

були звичайними трударями на землі. За порядність і мудрість їх шанували селяни. Згадується, як наш веселий земляцький десант повертався зі свята української пісні в Качанівці. Коли завернули до Ічні, Микола Борщ запросив до Заудайки, де його "пуп закопаний". На порозі хати нас зустріла мати – невисока, старенька. Всміхнулася нам якимось божественно. Здалося, ніби веселка освітила небо – так всім гарно стало на душі. І від вишитих нею рушників, від ікон, що висіли на стінах, завітчані чорнобривцями й мальвами.

Ніна Іванівна, вірна незабутня дружина, яка понад півстоліття була завжди поруч з чоловіком, мовила тоді:

– Ось тут і народився наш Микола. Отут, біля печі, висіла колиска, біля якої мати співала йому коліскових...

Тоді подумалося, що саме тут криється розгадка всіх його таємниць козацького характеру, джерело наснаги й сили, озвучена колісковою піснею матері. Та пісня оберігала малого Миколку від громів страшної війни і в тяжкі повоєнні роки, коли батько не повернувся з фронту. Оберігала й тоді, коли юним водієм сів за кермо полутурки, а потім служив у дивізії дальньої авіації під Узином. А як хвилювалася мати, коли поступав до Київського політехнічного інституту, коли долав вершини в славному НДІ "Квант", в якому трудиться й нині. Починав з посади інженера й став головним конструктором Держпромполітики з питань розвитку та застосування елементної бази в електронній апаратурі. На посаді директора науково-технічного центру "Євроконтакт" він досяг найвищих результатів, урожайного колосся із того поля, котре засівали його батьки. Своєю активною діяльністю у розробці телекомунікаційних систем і технічному захисті інформації Микола Іванович переконливо довів, що наполеглива праця і творчий пошук завжди знаходять засоби й можливості для реалізації задуманого.

Бринить у його натруженій душі мамина коліскова, кличе до рідної хати. Раніше з Ніною Іванівною, а нині з близькими друзями Миколою Вощевським, Анатолієм Дяченком, Іваном Майданом час від часу навідується в Заудайку. Не забувають дорогу до отчого порогу його сини Юрій та Віктор. А з якою радістю зустрічає дідусь своїх внучат – Максима, Аню, Наталку, Серафима, Григорія! Вони гідно продовжують добрі справи борщівського роду. Про успіхи синів у науково-технічній сфері добре знають не тільки в Україні, й за океаном. Бо вони, як і їхні батьки, черпають силу і наснагу на рідній сіверській землі, котра благословила й нашого ювіляра, навчила стояти, доки стачить сил, боротись і перемагати.

Петро МЕДВІДЬ,
заслужений журналіст
України

Золоте перевесло

У серпні виповнюється 120 років від дня народження видатного українського художника Олександра Саєнка, який належить до славної когорти українських митців, що творили духовний фонд нації. Гуманістична спрямованість, новаторський характер і національна означеність творчості поставили його в ряд видатних митців ХХ століття. Олександр Саєнко залишив вагому мистецьку спадщину.

династії

Понад півстоліття він працював над образотворчим літописом "Дума про Україну". У його творчому доробку понад 500 творів монументально-декоративного мистецтва, що увійшли до скарбниці української культури і посіли помітне місце у світовому мистецтві, представлені у колекціях відомих музеїв України та зарубіжжя.

Сторіччя художника відзначалося 1999 року на міжнародному рівні за рішенням Генеральної конференції ЮНЕСКО як пам'ятна дата календаря цієї організації, а його ім'я внесено до офіційного списку видатних діячів світової культури. У 2009 році 110-ту річницю від дня народження корифея української образотворчості було широко відзначено і, відповідно до Постанови Верховної Ради України, визнано пам'ятною датою на державному рівні.

За Постановою Верховної Ради України від 18 грудня 2018 року № 2654-VIII "Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв в 2019 році" та за участі Міжнародного благодійного фонду "Фонд Олександра Саєнка" проводиться широке висвітлення подій, пов'язаних з презентацією творчості Олександра Саєнка.

Вшанування пам'яті Олександра Саєнка у 2019 році співпадає з ювілейними датами представників славної мистецької династії Саєнків – заслуженого діяча мистецтв України, кавалера орденів Княгині Ольги III і II ступенів, ордена Св. Рівноапостольного князя Володимира Великого Ніни Саєнко (75-річчя) та мисткині, професора Київської академії декоративно-прикладного мистецтва та дизайну ім. М. Бойчука, кандидата мистецтвознавства Лесі Майданець-Саєнко (50-річчя).

Урочиста хода відзначення 120-річчя від дня народження славетного українського митця Олександра Саєнка розпочалася з відкриття художньої виставки "Золоте перевесло мистецької династії Саєнків" у галереї Київського національного університету ім. Тараса Шевченка за сприяння док-

тора політичних наук Миколи Обушного.

У експозиції виставки було представлено понад 100 творів монументально-декоративного мистецтва: живопис, гобелени, килими, мозаїки соломкою, малярство на тканині, декоративні тканини – вибійки Олександра Саєнка, Ніни Саєнко та Лесі Майданець-Саєнко.

Осяяні золотом зерна Саєнкового таланту передалися молодшому пагігню його роду – доньці й онуці. І це є яскравим свідченням животворності мистецтва, втіленням

нерозривності між школою, яку формували прийоми, знання, розуміння специфіки народного світовідчуття, і способом осмислення, набуття професіоналізму та характером ствердження у праці своєї долі, свого призначення на землі.

"Я щасливий, що міг своїм мистецтвом дарувати радість людям. Усе життя я вчився у народу. Він давав мені знання, силу й насагу. Тому найвищу свою місію як митця і людини вбачаю в служінні йому" – так говорив Олександр Саєнко.

На відкритті виставки прозвучали вітальні слова Міністра культури України Євгена Нещука.

Виступили дійсний член Національної академії мистецтв України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Тетяна Кара-Васильєва, відомий мистецтвознавець, заслужений діяч мистецтв України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Зоя Чегусова.

Від Київської організації НСХУ вітання з ювілейними датами оголосив Володимир Балибердін, голова секції декоративно-прикладного мистецтва.

Директор Музею книги і друкарства України Валентина Бочковська, вітаючи представників родини з пам'ятною подією, зазначила: "Родина Саєнків належить до славної когорти українських митців, які творять духовний фонд нації".

"Кожна нова виставка славної родини Саєнків, – зазначив академік Національної академії мистецтв України, народний художник України Василь Перевальський, – радує зір і душу глядачів зустріччю з новими творами, від яких віє бадьорістю духу, душевною відкритістю і оптимізмом".

Художник-монументаліст, бойчукіст Олександр Мельник, який особисто знав Олександра Саєнка, вчився у нього, поділився спогадами про зустрічі з митцем і вчителем, залишився вірним засадам школи монументально-декоративного мистецтва 1920-х років упродовж багатьох років випробувань. На відкритті виставки пролунали також слова високої оцінки творчості української родини та подвижницької праці на мистецькій та педагогічній ниві ректора Київської академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука, заслуженого художника України Оксани Полтавець-Гуйди, Лариси Ляхоцької, доктора філософських наук, професора, голови Всеукраїнського жіночого товариства імені Олени Теліги.

Мисткині також вітали колективи Борзнянського відділення ГО "Товариство "Чернігівське земляцтво" на чолі з керівником відділення Володимиром Лемішем, Носівського, Сосницького та молодіжного відділень.

На завершення з низкою українських пісень та балад на козацьку тематику виступив славетний кобзар, лірник, народний артист України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Василь Нечепя.

Володимир ЛЕМІШ

Софія народилася 18 лютого 1856 року в с. Олешня Городнянського повіту Чернігівської губернії (нині Ріпкинський район Чернігівської області) у родині французьки Ганни Жерве і шведа Федора Ліндфорса.

Початкову освіту дівчинка отримала вдома. У 1866 році вступає до третього класу Фундуклеївської дівочої гімназії Києва, куди переїздить разом із батьком після смерті матері. В 1871 році закінчує гімназію із золотою медаллю і стає слухачкою фребелівських дошкільних курсів.

У цьому ж році Софія разом із сестрою Марією відкрила перший український дитячий садок. Через вихованців дитячого садка та їхніх батьків, зокрема родин Старицьких та Лисенків, вона поступово утверджується в українському середовищі, стає членом "Київської старої громади". Здружується з М. Лисенком, М. Драгомановим, П. Косачем, П. Чубинським. Саме тут вона познайомилася із своїм майбутнім чоловіком – Олександром Русовим.

30 серпня 1874 року Олександр Русов і Софія Ліндфорс повінчалися у церкві Святого Симеона в Петербурзі. Посадним батьком став М. Драгоманов, а єдиним весільним дарунком – рапсодія М. Лисенка (як дружби) "Золоті ключі". Своєрідною видалась і перша весільна подорож Софії та Олександра Русових: за дорученням "Київської старої громади" на весні 1875 року вони вирушили до Праги з метою видання першого "суцільного" Кобзаря Т. Шевченка.

У 1876 році родина Русових переїздить до Чернігова. Їх помешкання стало осередком духовного життя в місті.

Софія Русова, не маючи вищої освіти, стає відомим педагогом, пропагандистом всього українського не тільки в Україні, а й у Європі. З 1901 по 1917 рр. вона є учасником багатьох з'їздів учителів, товариств, комітетів, викладає у Комерційному інституті, читає лекції з педагогіки у Саратові, є професором Фребелівського інституту.

Упродовж 1906–1916 років професійні громадські інтереси Софії Русової зосередились переважно на проблемах школи і освіти, концепції національного дошкільного виховання і

школи. У цей період вона поєднувала викладацьку, педагогічну діяльність з видавничою.

Симпатії до справ української освіти переросли у сенс життя Софії Русової. Її практична діяльність на ниві створення української системи освіти особливо розквітла за часів існування Української Народної Республіки. Надзвичайно насиченим і плідним для неї був 1917 рік. Її обрано членом Центральної Ради, запрошено на роботу в Генеральний секретаріат освіти УНР, де вона очолювала структурні підрозділи позашкільної освіти та дошкільного виховання, обрано керівником Центрального бюро Всеукраїнської учительської спілки.

За її безпосередньої участі та активної діяльності у цей період було здійснено ряд важливих державних заходів: у березні 1917 року відкрито в Києві першу українську гімназію ім. Т. Шевченка, засновано педагогічний журнал "Вільна українська школа", організовано курси підготовки працівників освітніх закладів.

Упродовж 1917–1918 рр. нею написано понад 15 праць, серед них "Нова школа", "Націоналізація школи", "Позашкільна освіта та засоби її проведення". У 1919 році, після переїзду державних та урядових органів УНР із Києва до Кам'янець-Подільського, продовжувала розробляти "Проект єдиної школи на Україні".

Софія Русова з молодих літ обстоювала ідею важливості ролі жінки у культурному житті країни, постійно проводила велику роботу серед жінок, залучаючи їх до громадських справ. Вона була співзасновницею українського жіночого руху, очолювала Українську національну жіночу раду та Всесвітній союз українки. Її книжка "Наші визначні жінки" стала одним із перших досліджень

творчості українських письменниць.

Яскравою сторінкою життєвого шляху Софії Русової є період її перебування в еміграції (1922–1940 роки). Спочатку вона мешкала у Галичині, потім у Відні та Празі, викладала там педагогіку в Українському педагогічному інституті.

Перебуваючи в еміграції, вона створила власну систему національного виховання, була автором букваря, шкільних підручників з географії та французької мови. Усе, що вона встигла зробити в еміграції, ввійшло до золотого фонду української педагогіки і виявилось потрібним тим

подвижникам, які почали розвивати цю педагогіку вже тоді, коли Україна стала незалежною.

Особливої актуальності ідеї Софії Русової набувають

ВЕЛИКА

Серед діячів педагогічно-просвітницького руху в Україні у XIX–XX століттях яскравою постаттю є Софія Федорівна Русова – видатний педагог та громадсько-культурний діяч. Особливо яскраво проявились її якості як організатора освітньо-виховної діяльності в країні під час творення єдиної соборної української держави.

ПРОСВІТНИЦЯ

За твердженням Софії Русової, основними і найважливішими структурними компонентами розвитку і формування особистості виступають розумове, морально-етичне, трудове виховання, а також розвиток творчих здібностей, нахилів і задатків учнів.

саме зараз, коли здійснюється реформування системи освіти, відбувається процес відродження національної самосвідомості, духовних цінностей та ідеалів українського народу.

З метою підвищення якості освітнього процесу та пропаганди педагогічних ідей Софії Русової у Ріпкинській гімназії її імені створено "Центр педагогічної спадщини Софії Русової", основним завданням якого є організація педагогічним колективом гімназії вивчення та втілення в практику роботи творчої спадщини великого педагога. У діяльності Центру традиційним є проведення "круглих столів", педагогічних читань, семінарів, науково-практичних та діалогових конференцій, "Софіїних зустрічей", на яких педагоги гімназії діляться досвідом роботи із втілення в життя педагогічних ідей Софії Русової.

Центром здійснюється видавнича діяльність (ним видаються збірники, методичні рекомендації та посібники з досвіду роботи), налагоджена тісна співпраця з науковцями, методичними відділами, освітніми центрами України, які втілюють ідеї нашої землячки в практику своєї роботи, а також благодійним фондом імені Софії Русової в Чернігові та рідними Софії Федорівни – Орісею Михайлович-Ткаченко та Ольгою Рудакевич, які живуть за кордоном. Центр відвідало багато політиків, народних депутатів, учених, артистів, письменників, спортсменів, а також нащадки Софії Русової Ольга Рудакевич та Тарас Михалевиц.

За твердженням Софії Русової, основними і найважливішими структурними компонентами розвитку і формування особистості виступають розумове, морально-етичне, трудове виховання, а також розвиток творчих здібностей, нахилів і задатків учнів. Виходячи з цього, провідним напрямком педагогічної діяльності вчителів гімназії є навчання – шляхом проведення нетрадиційних уроків з використанням акмеотехнологій та виховання здібних і обдарованих учнів, здатних самостійно мислити і ухвалювати рішення.

Як наслідок, учні гімназії володіють ґрунтовними знаннями і є конкурентоздатними в освітній сфері, про що свідчать результати ЗНО та вступу до вищих навчальних закладів. Вони мають найбільше перемог на районному етапі проведення Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів. Радують вони своїми перемогами і на обласному рівні.

Педагогічний колектив гімназії, керуючись у своїй роботі принципами педагогіки Софії Русової, велику увагу надає науково-дослідницькій і творчій діяльності вихованців. У гімназії організовано роботу учнівського науково-дослідницького товариства "Пошук".

Центральне місце в системі дисциплін нової української націо-

нальної школи, за Русовою, займає рідна мова, яку вона розглядала як джерело неповторного національного світобачення. Вчителі початкових класів, української мови та літератури гімназії розкривають красу і велич рідної мови. Вони вчать не лише грамотно писати, а й привчають любові до слова. На уроках розвитку мовлення учні не тільки пишуть твори-мініатюри, але й складають вірші, байки, пишуть прозові твори. Творчі доробки учнів друкуються в літературній газеті "Спалах", гімназійній газеті "Свічадо", в районній газеті "Життя Полісся". Немало видано й учнівських поетичних збірок. Учні гімназії є переможцями літературного конкурсу "Стежками Тараса" та започаткованого гімназією районного конкурсу "Симфонія рідного слова".

У гімназії створено три музеї – етнографічний, історико-краєзнавчий та музей земляка-мовознавця Арнольда Грищенка, де проходять екскурсії, уроки мови, літератури, українознавства, образотворчого мистецтва, географії.

Основним напрямком естетичного виховання учнів гімназії є розвиток їхньої свідомості та естетичних смаків. Саме над цим працюють у студії образотворчого мистецтва "Арт", театральній студії "Фієста", літературній студії "Спалах", вокально-хоровій студії "Каданс", що створені у гімназії.

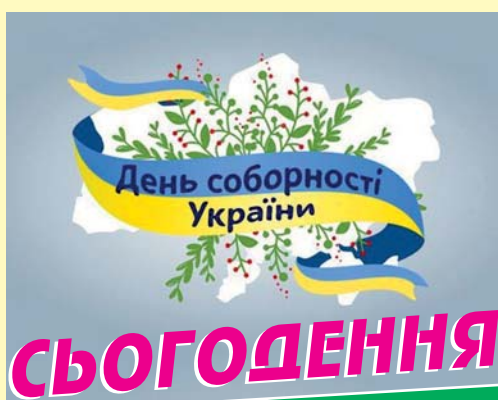
Софія Федорівна Русова залишила велику педагогічну спадщину, яка не втратила свого значення і до сьогодні, її педагогічні ідеї є золотим дороговказом для майбутніх поколінь. Своєю подвижницькою працею вона сприяла розвитку національної освіти в Україні.

Наталія КОРЖ,
директор Ріпкинської гімназії ім. Софії Русової

Вона створила власну систему національного виховання, була автором букваря, шкільних підручників з географії та французької мови. Усе це ввійшло до золотого фонду української педагогіки і виявилось потрібним тим подвижникам, які почали розвивати цю педагогіку вже тоді, коли Україна стала незалежною.

Під таким гаслом відбувся "круглий стіл" до Дня Соборності України в рамках роботи координаційної ради з питань національно-патріотичного виховання молоді.

української соборності

Голова Чернігівської РДА Віктор Корж зупинився на значенні Соборності України для кожного жителя нашої країни, акцентував увагу на важливості єднання українців у складний для України час, окреслив проблемні питання нашого району.

Під час "круглого столу" голова Чернігівської районної організації ветеранів України Анатолій Скуратович презентував буклети, видані в рамках 95-річчя району, присвячені Героям Другої світової війни 1939–1945 років, Героям праці та загиблим воїнам АТО Чернігівського району. Слід зазначити, що партія буклетів про Героїв війни та праці уже надійшла у школи та заклади культури району.

Заступник голови вченої ради народної академії українського козацтва, староста Собору Святої Катерини Чернігова Віктор Левченко розповів про значення надання автокефалії православної церкви України, отримання Томосу про автокефалію, яке відбулося 6 січня, та наголосив на важливості національно-патріотичного і військово-патріотичного виховання, виховання на козацьких традиціях, підкреслив значення педагогів словами: "Українську націю повинен творити український вчитель".

Під час зустрічі згадувались видатні постаті минулого. Член районної спілки краєзнавців Ольга Сірик розповіла про свого земляка, уродженця с. Шестовиця Пилипа Морачевського – першого перекладача Нового Завіту українською мовою; про видатного земляка Василя Еллана-Блакитного – письменника, публіциста, громадсько-політичного діяча, уродженця смт. Михайло-Коцюбинське інформував краєзнавець Ярослав Волерт.

Сектор інформації
райдержадміністрації

Пам'ятаємо героїв Крут

29 січня 1918 року проти чотирьохтисячного загону Червоної гвардії під проводом Михайла Муравйова виступили підрозділи армії УНР у складі загону Вільного козацтва, офіцерів і курсантів Першої Української військової школи, Помічного куреня Січових стрільців, які загалом нараховували більше п'яти сотень вояків.

Незважаючи на втрати, в бою під Крутами оборонці української державності отримали військову перемогу. Наступ було зупинено та здійснено організований відступ, руйнуючи за собою колії і мости.

Нападники втратили боєздатність на чотири дні. Ця затримка ворога дала змогу українській делегації вже 9 лютого на переговорах у Бресті досягнути міжнародного визнання Української Народної Республіки.

Щорічно в цей день на території Меморіального комплексу "Пам'яті героїв Крут" (село Пам'ятне Борзнянського району) збираються вдячні нащадки, аби пошанувати полеглих героїв.

На місці бою Архієпископ Чернігівський і Ніжинський Православної Церкви України Євстратій відправив заупокійну літію. Потім відбувся мітинг за участю представників громадськості області і Києва.

З виступу Володимира В'ятровича, голови Українського інституту національної пам'яті: "Протягом тривалого часу цей бій згадували як трагедію чи навіть поразку. Для більшої драматизації суттєво завищувалася кількість українських втрат, понижувався вік бійців, їхня бойова підготовка.

Такий підхід далекий не лише від об'єктивної історичної оцінки того, що сталося під станцією Крути, але й від справжнього вшанування пам'яті учасників цих подій. Це була успішна бойова операція, оскільки співвідношення сил учасників бою майже 1 до 10 не на користь українців, а втрати ворогів були утричі більші. Стратегічна мета була досягнута – УНР отримала визнання, як незалежна держава.

І в нинішній війні ми знову перемаємо, бо нині Росії протистоїть не кілька сотень добровольців, а багатотисячна і високо-професійна українська армія. На боці України не кілька держав, що визнали її у 1918, а практично весь цивілізований світ. Ми перемаємо, бо не забули про Крути і шануємо пам'ять героїв".

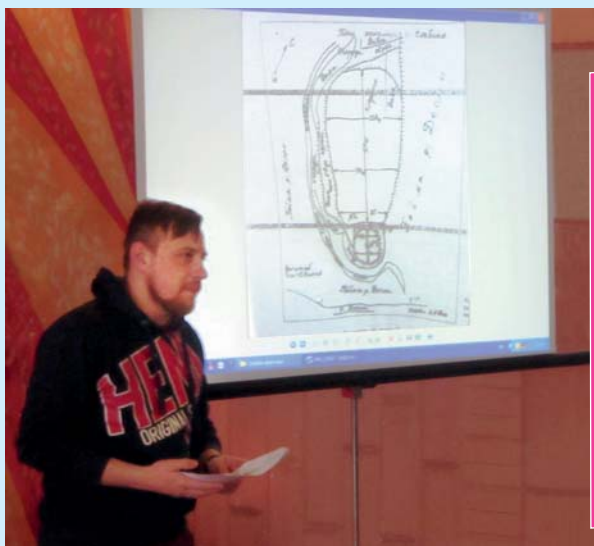
Урочистості використали деякі політичні сили для виборчої агітації, тому майорили їхні прапори.

Але влучно сказав автор Меморіального комплексу, відомий український скульптор, наш земляк з Менщини Анатолій Гайдамака: "Усі прапори треба з'єднати в один – синьо-жовтий, і з ним будувати Україну".

У вшануванні взяли участь делегації з районів Чернігівщини й інших регіонів України, представники влади, політичних сил, а також Чернігівського земляцтва (Володимир Леміш, Валерій Демченко, автор публікації).

Світлана ШАХ
Фото автора

Сучасне село під назвою Слабин, що лежить за 30 км на південь від Чернігова, відоме з 1527 р. На початку XVII ст. це було село з 20-ма дворами. Вірогідно, в цей час тут були відсутні укріплення. Однак ще з давньоруських часів на території поселення Слабин існувало городище, яке неодноразово обстежувалося археологами у XX ст. Також слабинське городище неодноразово потрапляло на сторінки документів початку XVII ст.

У 1616 р. слабинське городище разом із Шестовицею було передано у володіння київського підкоморія С. Горностая. Однак, як вважають дослідники, цей привілей на осадження так і не був реалізований. А повторне заселення Слабина розпочалося з початку 1620-х рр.

Уже в 1624 р. слободу Слабин отримав від польського короля в приватне володіння боярин Б. Грязний. У документах 1620-х рр. Слабин названо "слободою", тобто на тоді поселення також не мало укріплення, окрім старого городища. Географічне положення Слабина мало стратегічний характер, оскільки саме під Слабином знаходилась одна з двох переправ з лівого берега Десни на правий поблизу Чернігова. Тому контроль за цим перевозом був вкрай важливий, що і зумовило виникнення Слабинської фортеці. Під час Смоленської війни наприкінці серпня на початку вересня 1633 р. Слабинська переправа була знищена московським військом, яке в цей час взяло в облогу Чернігів.

За даними 1638 р. Слабин уже названий "містечком" із 70 дворами. Після того, як він став центром однойменної волості, тут і були зведені укріплення на місці фортифікацій давньоруського часу. Слабинське городище складається з двох укріплених майданчиків: більшого, розмірами 200х90 м і меншого – 30х50 м. Від тераси городище відокремлював рів, завширшки 6–8 м. Вірогідно, що за часів, коли Слабин був сотенним містечком, окрім замку, були відновлені й містечкові укріплення.

Також Слабин позначено на карті України Г. де Боплана 1646(48) рр. ра-

СЛАБИН мав фортецю

зом із Черніговом і Перекопом. Докладний опис залишків Слабинських укріплень залишив О. Шафонський.

У середині XVII ст. Слабин став сотенним містечком Чернігівського полку, його укріплення посилюються. Так, у 1666 р. під слабинською фортецею перебували татарські війська, які збиралися йти вглиб країни і на Московію, але дані про те, чи взяли татари Слабин у 1666 р., відсутні. Вже з другої половини XVII ст. укріплення Слабина, як і більшості невеликих сотенних містечок полку, поступово занепали і вже до кінця XVII ст. припинили своє існування, оскільки надалі згадки про них відсутні. В другій половині XVIII ст. на їхньому місці зафіксовані лише поруйновані залишки.

Формування сельбища Слабина початку XVII ст. розпочалося із заселення надзаплавної тераси Десни, висота якої місцями сягає 10–12 м. Укріплена частина містечка розташовувалася на витягнутому в бік заплави трикутному мису. Саме в південній частині на вершині цього мисового трикутника знаходився замок часів Б. Грязного, відділений від основного мису ровом. Інша частина укріплень розташовувалася також на цьому місці за замковими укріпленнями, і теж

відокремлювалася ровом і валом від терасового плато.

Вірогідно, першопочаткове сельбище початку XVII ст. розташовувалося на мису, де знаходилися давньоруські укріплення. Згодом у 1630-х рр. на краю мису виник замок. Без проведення масштабних археологічних досліджень неможливо сказати, відрізаний "замок" був від іншої частини укріплень на початку XVII ст., або ж ще за давньоруських часів.

Однак в даному випадку це не так важливо, важливо якраз виникнення замку у першій половині XVII ст. Саме він став містоформуючим ядром поселення у XVII ст. Якщо уважно поглянути на карту XIX ст., то на місці біля укріпленої частини містечка можна побачити найбільшу концентрацію провулків між двома вулицями, що ведуть до замку із західного і східного боків мису тераси. Ці другорядні вулиці та провулки зберігають свою структуру і сьогодні. Всі вони сходяться в одній точці, через яку йде дорога на територію укріплень. Можна допустити, що саме тут знаходилися ворота містечкових укріплень. Також саме сюди виводить дорога із заплави на верх тераси, вона проходить через узвіз, що має досить старе походження. Стародавній узвіз міг бути лише з цього боку і проходити через сучасний узвіз, в силу рельєфу місцевості, оскільки в інших місцях тераса має досить круті схили, особливо зі східної сторони. В'їзд на терасу зі східної сторони знаходився майже за 1 км на північ від "замку".

Олександр БОНДАР,
кандидат
історичних наук

При зустрічах з людьми на різних заходах мене цікавлять поети того чи іншого регіону. Читаючи вірші, я відчуваю їхню мелодійність, і вони з часом стають піснями.

Історія написання цієї пісні почалася із телефонного дзвінка від знайомої мені людини з Києва Миколи Петровича Оцуна, військового історика, етнографа, народознавця, журналіста, громадського активіста. Між нами відбувся такий діалог:

Пам'ять на віки

– Пані Катерино, чи немає у вашому доробку пісні про славнозвісного Івана Богуну?

– Миколо Петровичу, чому ви запитуєте мене про це? Можливо, у визначної історичної постаті ювілейна дата?

– Та ні, але хочу аби сучасники відчули патріотизм українців давно минулих часів.

– Здається, Миколо Петровичу, в цьому я зможу вам допомогти.

Кажучи це, я думала саме про Новгород-Сіверський край, де похований Іван Богун. Мені пощастило, бо тут мешкає моя добра приятелька Лариса Леонідівна Атрощенко, майстриня бісероплетіння. Вона і мала познайомити мене з однією з поетес придеснянського краю, ветераном культурної справи Валентиною Григорівною Гладковою.

Та до Новгорода-Сіверська нелегко дістатися з нашого Мезина. Хоч і близько до автобусної зупинки (потрібно пройти кілометрів зо п'ять), але в передчутті зустрічі з цікавою людиною дорогу я пододала швидко. Ось і чарівний історичний Новгород. Не отой великий, а Сіверський, розміром менший, та історично не менш значущий.

З пані Валентиною ми зустрілися в будинку школяра, і у мене відразу з'явилося відчуття, що з цією жінкою ми давно знайомі. Вона вразила мене своєю самобутністю, глибоким інтелектом, любов'ю до України і нашої Сіверщини, вмінням донести до співрозмовника душу своїх віршів. Вален-

тина Григорівна читала свої поезії, і перед моїми очима проходили сюжети її творів, в яких оживала краса рідної природи, любов до батьківського дому, самовіддане кохання.

І ось, нарешті, та перлинка, заради якої я пододала багато кілометрів, –

вірш про Івана Богуну "Пам'ять через віки". Я слухала цю поезію і внутрішній зір малював мені мужнього вершника на баскому коні, котрий вів своє козацьке військо у бій за вольную волю України. А в душі уже народжувалась мелодія нової пісні – пісні про Богуну. Понад двогодинна зустріч промайнула як одна мить.

За деякий час нині заслужений працівник культури України, провід-

ний методист Сосницького Будинку культури, баяніст, поет, композитор Володимир Миколайович Чернявський гармонізував для хору пісню "Пам'ять через віки". Вперше вона прозвучала зі сцени в Сосниці у виконанні аматорів селищного Будинку культури (В'юнище). Віктор Володимирович Охріменко, лікар із Холмів, записав фонограму пісні, яку можна прослухати на сайті Мезинського національного природного парку в розділі "Талановиті жителі нашого краю. Катерина Кулик" і переглянути відео хоро-

вого виконання пісні в YouTube, відзняте новгород-сіверською тележурналісткою Оксаною Харьковою.

Фестиваль "Нетлінне слово" став добрим приводом нашої наступної зустрічі з пані Валентиною. Не з порожніми руками я їхала до неї – на знак вдячності за співпрацю презентувала диск із нашою спільною піснею.

Валентина Григорівна була сповнена творчих планів і задумів, але доля розпорядилася інакше. 24 лютого минулого року талановиті жінки не стало. Провести її в останню путь зібралися родичі та багато друзів. Той лютий день видався морозним, але ще холоднішим він здавався від пекучого болю втрати.

Та життя іде. І ось вже минула річниця світлої пам'яті Валентини Григорівни Гладкової. Людини немає на землі, але пам'ять про неї живе. Пам'ять про чудові екскурсії, різноманітні зустрічі, телефонні розмови, її натхненні поезії, як прощальний акорд, – "Пам'ять через віки".

У Валентини Григорівни залишилось багато рукописних матеріалів, і так хочеться, щоб знайшлися організатори та меценати (а я впевнена, що такі люди є на Новгород-Сіверщині), котрі б видали збірку її творів. Бо це, врешті, потрібно нам, її землякам. Аби відчути гордість за тих непересічних людей, які поряд з нами йшли життям і прикрашали його буденність світлом своєї творчості.

Катерина КУЛИК,
самодіяльний композитор,
с. Мезин Коропського району

Рясна талантами чернігівська земля. Як і наше столичне земляцтво. Багато серед творців і представників прекрасної половини людства. На підтвердження цього подаємо вірші двох колишніх ічнянок. Якщо Ольга Штепа вже має в доробку не одну книгу, то Людмила Гущенко ще тільки пробує свої сили. Та обох об'єднує любов до рідної землі, до людей.

Лісова казка

Наш тато зимою нам створював казку –
Катав нас на бричці, та й сани були.
А влітку стояли вони, як запаска
Для коней баских, що у стайні жили.

І з кінями наш тато поводився вправно
Не лише, як лікар, любив він тварин.
А коней любив ще з війни і у стайню
Заходив до них привітатись. Бо з ним

На фронті пригода була в лазареті.
Я б зараз її переслухала знов
Хоч сотню разів, або другий чи третій...
Та татка нема... й зупиняється кров

У серці на мить. Потім гучно так гула
У ребра, мов вирватись хоче, болить.
І я вже не плачу, сиджу, наче ступа,
Й кажу: "Перестань, якщо хочеш пожити".

І знову вертаюся в ту зиму далеку,
Коли наш татусь нас хотів покатать,
Були ми ще крихітки, зовсім маленькі,
Та люблячий тато умів розважатись.

Він сіна копицю кидавав у сани,
В кожух нас закутав, як тих горобців.
А кінь вже хропів, знав, що сани із нами
Й лиш повід відчув, враз у світ полетів.

Ті сани були для коня, як забава,
Він легко летів по снігу через ліс...
Зима ж, то смеркать почало дуже рано,
Не зчулись, як вітер нам вечір приніс.

Той ліс справді був, як у казці, чудовий,
Посріблений іній дерева укрит.
Обабіч дороги, як вал мармуровий,
Сніг, наче ліхтариком, ледь миготів.

А тато розказував, що в цьому лісі
Ми маємо Діда Мороза зустріть,
А можна зустріти ще й хитрого лиса,
А він може нам подарунки вділить.

Аж раптом почули, що десь недалеко
Коня вовк відчув, став підходити й вить.
І кінь наш злякався, рвонує за вуздечку,
Та сани загрузли, і що нам робить?

Ми вклякли в кожуха на сніг від страху,
Оце вам і казка правдива була.
Та дужий наш кінь з лісу вискочив змаху
Й додому помчав, як із лука стріла.

А вже біля груби у теплій кімнаті
Нам навперобій все кортіло сказати,
Як вовк нас у лісі не зміг наздогнати,
Яке ми героїство змогли показати.

Бо тато умілий і кінь дуже бравий.
Ми довго не спали, уява цвіла.
Та сон все ж зморив і, неначе ласкавий,
Узяв хтось на руки – то мама була.

Людмила ГУЩЕНКО

Зв'язок поколінь

Тепло в чотири пари рук
Жіночих, ніжних і ласкавих,
Від серця – пульсом в тихий звук
Ішло від кожної октави.

Прапрабабуся вечорами
При свічах ткала полотно.
І місяченько із-за рами
Світив на виткане рядно.

Зігріте в думках про майбутнє,
В сувої довго береглось.
Нехай лежить, на щось та путіє
Колісь комусь воно здалось.

І прабаба, бувало, в скрині
Лишала знов того шматка.
У поколінні третім нині
Знайшла бабусина рука.

Зраділа. Милому онуку –
На вишиванку тут якраз.
І, взявши заполоч у руки,
Голками клала хрестик-спас.

А на душі було так гарно,
Запахли колосом жита,
У небі сонячно, не хмарно,
І вишивка в хресті – свята.

Почула – буде в Качанівці
Дитячий перший фестиваль.
А часу вже – два дні на цівці
І притупилась в голки сталь.

Згадалось літо. Льон синіє...
І вмиль утома впала з пліч.
Онук чекає у надії.
Дошила вишивку вже в ніч.

Передала дочці сорочку.
Аж навернулася сльоза,
Як надівала на синочка.
"Я берегтиму!" – він сказав.

У Качанівці вишиванок –
Мов квітника густий розмай.
Запрошує на сцену ранок
Онука з віршем "Рідний край."

Окрилені всі діти святом,
Що кличе мир на цій землі.
На захисті чи брат, чи тато,
Їх ждуть у місті і в селі.

Бринить сльоза у стоголосі
І кожен рад перемогти.
Нехай шумлять поля в колосі,
Під мирним небом – я і ти.

А вишиванка гріє душу,
В чотири пари рук – тепло.
Внук переміг! Сказати мушу,
Щоб так навіки вже й було.

Ольга ШТЕПА

Валентина Михайленко – поетеса, прозаїк, краєзнавець. Автор збірок поезії і прози. Член Національної спілки письменників України, Національної Спілки журналістів України та Національної спілки краєзнавців.

Всього творчого доробку Валентини Микитівни аналізувати не буду. Сьогодні я хочу привернути увагу читачів до найсвіжішого науково-популярного видання "Підбитий журавель, або Забутий талант".

Лебедине перо

Першу образу характеристику про лебедине перо його творчості дав знатний Пантелеймон Куліш. І її наводить в книзі авторка. Вона наголошує, що саме він у листі до фольклориста С. Носа захоплено вигукує: "От Кузьменко написав баладу "Погане поле" дуже гарно... лебедине перо в пана Кузьменка". До речі, висока похвальна оцінка на адресу Кузьменка з вуст маститого вже на той час літератора Пантелеймона Куліша звучала не раз. У відомому його "Слові од іздателя" він щиро називає його вірші "первоцвітом" і додає не менш образну характеристику про те, що в нього на столі багато лежить писання українського до друку, "багато я перечитав його, та ось тільки кришечку до огласу вибрав... Впали ж мені в руки і вірші... пана Кузьменка. Єсть у його слові щось таке, що до душі доходить і в душу проситься. Так іноді стрінеш хлоп'я серед села, неприбране воно собі буде, босе й простоволосе, а згляне на тебе таким любим поглядом, так озветься до тебе приятельничко, що вхопив би його на руки да й поніс, як своє рідне..."

Друга метафора – від самого Петра Кузьменка, багатогранну творчість якого досить ретельно аналізує авторка. І саме з такою метафоричністю відчай і біль самотності свого ліричного героя поет передає через образ осиротілого журавля, друзі якого полетіли шукати теплої країни, а він би теж "...піднявся б до неба... та сів на болоті, де нечиста сила стрільця посадила, що крила підбив...". Ворог підбив крила, "а серце живеє..." І це живе серце журавля-поета нестерпно болить.

Хто ж такий Петро Кузьменко, ім'я якого довгий час промовляли пошепки, а його творчість ще кілька десятиліть тому навіть не вивчали на факультетах

Борис Грінченко підкреслював, що Кузьменко "не мав схильності творити фальсифікати".

філології та журналістики вузів України? Я вже промовчу про шкільну програму з літератури, де про нього взагалі не згадували? Скажу більше:

на межі сімдесятих–вісімдесятих років минулого століття я майже десять років працював заступником редактора Коропської районної газети. Але за цей час жодного разу на масових заходах районного масштабу, пов'язаних з літературно-мистецьким життям краю, прізвище цього письменника не звучало навіть упівголоса.

Неодноразово доводилося бути й у Понорниці, де народився, виріс і працював літератор, але знову ж таки ніхто про нього й словом не обмовився.

Ніби й не про нього говорив вже цитований мною Пантелеймон Куліш, який вірив у його творчий потенціал і запевняв, що він "може колись проявить щось голосне на всю Україну". Проявив. Досить сказати, що його твори друкувалися в літературно-художньому альманасі "Хата" поруч з опублікованими віршами Тараса Шевченка, творами Марка Вовчка, Євгена Гребінки, Пантелеймона Куліша, Ганни Барвінок, Якова Щоголева, М. Номиса. Його прізвище стояло поруч з представниками когорти українських патріотів і в журналі "Основа", газеті "Черниговский листок", редактованій Леонідом Глібовим.

Не стримаюся, аби не навести ще дві невеликі, але глибокі за змістом цитати із книги Валентини Михайленко. Вони красномовно оцінюють талант й творчість Петра Кузьменка. Цього разу не менш відомого літературного авторитету того часу Бориса Грінченка, який підкреслював, що Кузьменко "не мав схильності творити фальсифікати". А при аналізі авторського складу "Черниговских губернских ведомостей" 50–60-х років

XIX століття він сказав, що серед "чернігівських літературних робітників, менших товаришів таких діячів як Куліш або Глібов, найталановитішим був, мабуть, Петро Кузьменко".

Похвально, що авторка дослідження життя і творчості намагається позбутися так званих білим плям у житті та творчості земляка, прагне дати ґрунтовні відповіді нинішньому поколінню про талановитого літератора вже позаминулого століття, про якого історія нам не донесла навіть справжню дату його смерті. Та й пошуки останнього пристанища – могили патріота, який не тільки сам, а й друзі із його середовища свідомих українців багато зробили у позаминулому столітті для українізації Чернігівщини, до цього часу не дали позитивних результатів.

Привертає увагу авторка ще й до такої сторінки біографії цього талановитого чоловіка, цього підстреленого журавля. Народився він у сім'ї дяка. Як і в більшості родин духовенства того періоду, дорога юнака пролягла в Чернігівську духовну семінарію. Але на останньому курсі чомусь покинув богословський клас. Став дяком у церкві рідної Понорниці. Згодом його призначили дияконом у сусідній повіт. Його не задовольняє становище духовного служителя. Він іде в народ: започує фольклор, обряди. Розпочинає друкуватися в "Черниговских губернских ведомостях". За словами Бориса Грінченка, працює "коло українського письменства". Талановитого юнака не полишає мрія навчатися, за його ж словами, "вибитися в ширший світ". Врешті, він здобуває освіту в семінарії. Але епархіальне керівництво відправляє його знову в рідну Понорницю дяком місцевої церкви.

Дослідниця підтримує думку, що це було йому покарання. За прихильність до всього українського. Бо часописи вже опублікували записані ним народні легенди, пісні, приказки, частину його фольклорних записів навіть використовує Іван Рудченко – брат Панаса Мирного. А зібрані ним пісні передруковував потім Павло Чубинський.

Безсумнівно, що саме цими обставинами життя викликані рядки його елегії-думки "Три дороги", де шляхетна поетова душа змальовує пугача, який за байраком на долині "завиває, стогне, плаче да козаку долю викликає..." А в того козака "три дороги простяглися на широком полі" і на якій з них щастя чи горе, ніхто не знає... "Доле, доле! – запитує ліричний герой, – якби то знати, де тебе шукати!" Та Петро Кузьменко свідомо шукає і обирає свій шлях патріотичного служіння своєму народу. "А я піду щастя по світу шукати" (поезія "До дітей") і обіцяє "поки серце в грудях буду

працювати... да в щедрого Бога вам долі просити..." І йшов тим шляхом, не гнувся, не ламався перед життям, не звертав уваги на глузування з його патріотизму, любові до рідного краю. Та й чи могло бути інакше в кривавій імперії, де "душу живую причудами душать, // усього научать:

За глухою стіною замовчування це талановите ім'я справжнього патріота України перебувало майже століття. І лише на межі останнього тисячоліття та століття до постаті Петра Кузьменка звернулися сучасні літературознавці.

ходить і сидіти, // по-німецьки цвенькати, не знати по-своєму, // А не розтолкують серцю молодому, // як душі розумній треба в світі жити... ("Не жинись").

За своє родинне походження, за свій духовний сан ім'я Кузьменка вдруге було піддане екзекуції вже після його смерті в так званий радянський період, коли в країні, мов із рогу достатку, сипалися "воєвничі атеїсти". Не взяли до уваги, що він зняв із себе духовний сан і пішов учителювати в місцеву школу. За глухою стіною замовчування це талановите ім'я справжнього патріота України перебувало майже століття. І лише на межі останнього тисячоліття та століття до постаті Петра Кузьменка

звернулися сучасні літературознавці. По словечку, по рисочці, по комі і крапочці вони збирали його перехресні шляхи життя і творчості. Але і їх негусто. Бо то дуже скрупульозна робота. Серед ентузіастів цього пошуку варто назвати лауреата Шевченківської премії Анатолія Погрібного, який змалював його як письменника і людину, яка багато часу віддавала освіті селянських дітей і "котру скрутила й знищила мертвотна дійсність". Привернула увагу співпраця "підбитого журавля" Петра Кузьменка та Леоніда Глібова в "Черниговском листке" доктора філології з Ніжинського університету Григорія Самойленка. Так ім'я Петра Кузьменка й стало більш-менш відомим не лише серед літературознавців. До його імені долучилися студенти філфаків, бо його творчість оглядово включили у програму з української літератури.

І ось письменниця Валентина Михайленко підхопила цю добру естафету, перейнялася жертівністю життя та творчістю земляка, конкретною справою відповіла на захоплення Пантелеймона Куліша Кузьменковим словом, що так і сьогодні приваблює до себе й зачаровує, і звучить свіжо, проникливо й актуально. Ця книга є для нас, українців, справжнім новітнім орієнтиром національної гордості, бо нагадує нам, що ми, як і Петро Кузьменко, не хохла, не малороси, не "українці".

Микола ГРИНЬ,
член Національної спілки журналістів

Українці – народ невмирущий, бо люблять і вміють сміятися з себе, з сусіда, з ворога... Чого варта хоча б оптимістична порада потопаючому: не тратьте, куме, сили – спускайтеся на дно!

Людська глупота сатириків дратує, а гумористів веселить. Тому гумористи переважно живуть довше, ніж сатирики.

Колись цілющою сміхотерапією на півсвіту славився журнал "Перець", що виходив кількомільйонним тиражем. Тепер наклад популярного видання значно менший і вже не задовольняє зростаючих потреб громадськості, потерпаючої від страшних соціальних хвороб: зажерливості нуворішів, тотальної корупції, брехні і лицемірства. Від суспільного гуморodefіциту страждають усі верстви населення – і українців стає все менше.

Одне втішає: виконуюча обов'язки міністра охорони здоров'я Уляна Супрун, не переймаючись дріб'язковими медичними проблемами (відсутністю в країні вакцини від ботулізму, сказу, зміїних укусів тощо), мовою, дуже схожою на українську, почала озвучувати лікарські рекомендації – справжні перлини медичного гумору, які можуть скласти неабияку конкуренцію навіть збірці "Веселі поради" метра української сатири і гумору Олега Черногуза.

Веселі поради пані Уляни спростовують популярні серед українців медичні стереотипи. Вона не схвалює наших звичок їсти рідку гарячу їжу (борщі, супи), боятися вживати морозиво при хворому горлі, сидіти на холодному камінні, мочити пробу Манту. Має сумнів і в існуванні

Лікарю,

спочатку розсміши!

таких поширених діагнозів, як вегето-судинна дистонія, остеохондроз, дисбактеріоз. А діагностувати туберкульоз рекомендує методом опитування громадян. Вершиною реформаторської лікувальної практики має стати телемедицина.

Черговий "транш" порад надійшов зовсім недавно. Стосується він надзвичайної користі для оздоровлення нації різноманітних пряно-

щів. Гострі спеції нібито надійно сприяють схудненню (це так гармонує з думкою її колеги, міністра соціальної політики, про згубну схильність українців до переїдання!). Проте, жоден з міністрів чомусь не наполягає на користі хоча б якогось, але щоденного триразового харчування, недоступного вже значній частині співвітчизників.

Актуальною перед настанням опалювального сезону стала заява головного ескулапа країни про те, що капсації чілійського перцю активізують теплові рецептори трійчастого нерву, тому від цього стає тепліше. Це відкриття, може, варто б узяти на озброєння прем'єр-міністру та негайно організувати роздачу громадянам чілійського перцю. Замість субсидії на опалення. Дешевше буде.

А на десерт – головна хохма! Заїжджа американка в фейсбуці вчить аборигенів-українців правильно їсти сало!

Кажуть, рекомендації кмітливої пані краще читати. І не дай, Боже, сприймаючи на слух, одночасно ще й бачити живу знахарку: терапевтичний ефект пропадає зразу. А комусь з переляку може привидітись навіть кістлява примара з косою...

На думку вітчизняних цілителей було б краще, якби відома порадиниця запатентувала свої інновації за океаном, звідки вона прибула. А крилаті рекомендації слід би відлити у бронзі на її прижиттєвому пам'ятнику. З

вдячністю за сприяння здійсненню пророчих слів її співвітчизника Збігнева Бжезінського про те, що сучасній Україні для існування вистачить і сімнадцяти мільйонів українців.

Та, як казав колись древній Овідій, dum spiro, spero (поки дихаю, сподіваюсь...).

Валерій ДЕМЧЕНКО

ОТЧИЙ ПОРІГ

Шеф-редактор
Віктор ТКАЧЕНКО
Головний редактор
Леонід ГОРЛАЧ

Засновник: ГО "Товариство
"Чернігівське земляцтво"
в м. Києві

Газета зареєстрована Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України 06.XI.2001 р.
Реєстраційне свідоцтво: серія KB №5594
Передплатний індекс 37630

Адреса редакції:
02002, Київ, Броварський проспект, 15,
тел. 206-87-12
Контакти: www.chz.org.ua,
e-mail: otporig@ukr.net

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

В.В. Ткаченко, В.І. Авдєєнко, Л.Н. Горлач (Коваленко), А.Л. Курданов, Т.А. Літошко, П.І. Медвідь, О.Ф. Орехович, Ю.А.Русанов, М.М. Ткач, В.В. Пушкар'єв, В.Є. Устименко, М.І. Халимоненко.

За достовірність фактів, точність імен і прізвищ, географічних та історичних реалій відповідають автори публікацій.

Передрук тільки з відома видання. Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Літературний редактор **Ганна Скрипка**. Комп'ютерний набір **Ганна Скрипка**.

Верстка, дизайн **Оксана Кисленко**.

Надруковано та зверстано на замовлення товариства "Чернігівське земляцтво" в м. Києві у КП "Редакція журналу "Дім, сад, город". Тираж 800.